POSTADRES
Postbus 20
7500 AA ENSCHEDE

BEZOEKADRES
Langestraat 24

TELEFOONNUMMER
14053

Aan de Gemeenteraad

| DATUM | ONS KENMERK | BEHANDELD DOOR |
|---|---|---|
| 18 september 2023 | 2300075005 | E.A. Smit |
| UW BRIEF VAN | UW KENMERK | DOORKIESNUMMER |
| | | (053) 481 81 12 |

ONDERWERP
Initiatiefvoorstel Referendumverordening

Geachte leden van de Raad,

Met de aanbieding van het initiatiefvoorstel referendumverordening Enschede 2023 van de PVV stelt u ons in de gelegenheid wensen en bedenkingen kenbaar te maken. Met deze brief maken wij daarvan graag gebruik. Wij zullen daarbij ingaan op de hoofdlijnen. Specifieke redactionele opmerkingen laten wij in onze reactie buiten beschouwing. Deze zullen wij rechtstreeks met uw griffie delen.

*Referendum aanvulling op vertegenwoordigende democratie*
De PVV ziet het initiatiefvoorstel referendumverordening Enschede 2023, dat toeziet op raadsbesluiten, in bepaalde gevallen als nuttige aanvulling op de vertegenwoordigende democratie. De steeds groter wordende kloof tussen burger en gemeentebestuur is voor de PVV een bron van zorg waardoor ze pleit voor de mogelijkheid van een referendum.

Wij als college zien dat door gebrek van vertrouwen van burgers in de politiek en bestuur het vermogen om tot gedragen oplossingen te komen onder druk komt te staan. Aan de andere kant zijn er ook situaties denkbaar waardoor mensen de overheid zien als een duizenddingendoekje wat niet altijd reëel is. Gelukkig is er ook steeds meer sprake van een samenwerkende, responsieve overheid, naast een actieve samenleving. Wij denken dat de lijn die we in Enschede hebben ingezet van samenlevingsgericht werken, ondersteund door een participatieverordening, participatieteam en trainingen een goede is. Het kan helpen voor draagvlak en om burgerparticipatie te bevorderen. Het is weliswaar een andere vorm van democratie, hierbij is wel duidelijk welk participatieniveau wordt gehanteerd. Dit in tegenstelling tot voorliggend initiatief waarbij de schijn van meebeslissen vooralsnog niet bij voorbaat kan worden weggenomen. Dat zou anders zijn geweest, indien het in februari dit jaar in de Tweede Kamer aangenomen initiatiefvoorstel voor een bindend correctief referendum, al tot Wet zou zijn verheven. Als een referendum niet bindend is of kan zijn, lopen we het risico van een ‘georganiseerde teleurstelling’ voor diegene die opkomen. Dit kan dan weer leiden tot afname van vertrouwen en minder draagvlak voor het belangrijke werk dat wij samen doen voor onze inwoners.

*Duidelijkheid type referendum wenselijk*
De verordening zoals nu voorligt, hinkt op twee gedachten en wel tussen een raadgevend en correctief referendum. Dat laatste kan voorts ook de suggestie in zich dragen dat het gaat om een correctief bindend referendum. Zoals hiervoor al aangeven is dat momenteel nog niet mogelijk in Nederland. Wij gaan ervan uit dat het de initiatiefnemer gaat om een vorm waarbij het referendum raadgevend is, met een politiek bindend karakter. Burgers nemen het initiatief voor een referendum en kunnen raadgeven om een besluit terug te draaien, ofwel corrigeren. De bindendheid kan er alleen uit bestaan dat individuele raadsleden zichzelf binden aan een referendumuitslag en aangeven of zij de uitslag van het referendum wel of niet zullen volgen. De Raad als orgaan mag dat niet. Ook geldt dat het uiteindelijke besluit niet in strijd met zijn met de wet. En al klopt formeel de procedurele bepaling inzake de zelfbinding, voorkomen moet worden dat deze kan worden gelezen alsof dit het primaat van de Raad aantast. Verduidelijking is hierbij op z'n plaats.

Ook vragen wij aandacht voor mogelijke juridische weeffout waardoor de verordening niet uitvoerbaar is. Dat probleem hangt samen met de periodes die gelden voor het indienen van het inleidende verzoek, na een besluit van de gemeenteraad en de opschorting van de inwerkingtreding van een besluit. Zodra namelijk een verordening bekend is gemaakt – meestal binnen een week - treedt deze een dag daarna ook in werking. Het binnen zes of zeven weken later alsnog besluiten om de werking op te schorten roept allerlei vragen op over de dan ontstane situatie. Een dergelijke constructie achten wij niet de juiste. Een oplossing hiervoor zou kunnen zijn, te werken met een referendum naar aanleiding van een ontwerp-besluit (zie hiervoor het model van de VNG) of een uitgestelde inwerkingtreding van raadsvoorstellen.

De verordening biedt geen mogelijkheid tot het houden van een raadplegend referendum op initiatief van de gemeenteraad. Wij gaan ervan uit dat de initiatiefnemer dit nadrukkelijk heeft uitgesloten. Indien dit niet het geval is, ligt het voor de hand in het vervolg te spreken over een raadplegend (initiatief raad) dan wel raadgevend (initiatief inwoners). In andere gemeenten worden beide opties vaak geboden.

*Rol referendumcommissie en andere verantwoordelijkheden*
In het voorstel is een referendumcommissie opgenomen. Het verdient de voorkeur te verduidelijken of deze adviserend of besluitvormend is. Of er een referendum wordt gehouden lijkt aan de commissie echter de Raad behoudt de mogelijkheid dit terug te draaien. Ten aanzien van de benodigde budgetten voor een referendum heeft de commissie dan weer een adviserende rol en stelt de raad het budget vast. In de breedte adviseren wij u de referendumcommissie een adviesrol te geven en het besluit om tot een referendum over te gaan en daarvoor budget vrij te maken bij de Raad te leggen. Met betrekking tot de samenstelling stellen wij voor duidelijk aan te geven om welk soort leden het gaat.

In de nadere uitwerking vragen wij ook aandacht voor, hoe om te gaan met een referendum dat onder een vorige raad is ingezet en waarvan de uitslag door een nieuwe Raad moet worden besproken. Wij adviseren hiervoor nadere regels op te stellen. Dit vooral om de geloofwaardigheid van een referendum bij inwoners hoog te houden.

Ook roepen wij op tot een betere duiding tussen de referendumcommissie en het centraal stembureau. Deze laatste is een onafhankelijk orgaan dat toeziet en handhaaft op stemmingen. In het voorstel krijgt het centraal stembureau alleen een rol bij de vaststelling van de uitslag. Is dit een bewuste keuze?  Meer duidelijkheid over hoe de rollen zich tot elkaar verhouden is wenselijk, dat geldt ook voor de voorzitter van de commissie en die van de burgemeester, die automatisch voorzitter is van het centraal stembureau.

In het verlengde hiervan vinden wij duidelijkheid over de rol van het college eveneens wenselijk. In de verordening staat dat zij alleen verantwoordelijk is voor het neutraal communiceren van de inhoud van het referendum. In de Kieswet heeft het college meer bevoegdheden.
Hoewel aan het eind in verordening een aantal artikelen van de Kieswet wordt gevolgd, mag dit duidelijker terug komen. Ook is het wellicht praktischer dat het college de datum bepaalt voor het referendum in afstemming met de raad en/of de referendumcommissie. Ook vragen wij goed te kijken waar de controle op de kiesgerechtigheid, voor de handtekeningen die nodig zijn voor het aanvragen van een referendum, wordt neergelegd. Kiesgerechtigheid wordt geregistreerd in het de BRP (Basisregistratie personen). Dit staat onder toezicht van het college. In het verlengde hiervan vragen wij ook te kijken naar wat wettelijk nodig en mogelijk is op grond van Kieswet waarbij de privacy van inwoners beter kan worden geborgd. Ook verdient het opnemen van een termijn voor het indienen van een definitieve tekst van het referendum een plek in de verordening. Wij adviseren om daarbij de termijnen uit de Kieswet te hanteren.

*Kiesgerechtigheid in de verordening wijkt af*
De kiesgerechtigheid voor gemeenteraadsverkiezingen zijn inwoners uit Enschede van 18 jaar en ouder die:

- De Nederlandse nationaliteit hebben;
- Een nationaliteit hebben van een van de landen uit de Europese Unie;
- Minimaal 5 jaar hoofdverblijf en toelating hebben in Nederland
- Niet uitgesloten zijn van het kiesrecht.

De verordening die er nu ligt sluit iedereen uit die geen Nederlander is. Dit is niet wenselijk. De kiesgerechtigdheid voor een referendum dient naar onze mening gelijk te zijn aan die van het orgaan dat het organiseert.

Tenslotte ligt het voor de hand in de definitieve verordening eerst aan te geven dat er een commissie is en dan pas ingaan op de rol van de referendumcommissie in het proces.

*Financiën*
In de verordening is nu opgenomen dat de Raad, nadat is besloten tot het houden van een referendum, zij een budget vaststelt. Naast dat wij ons kunnen voorstellen dat zij ook de regels rond de verdeling van het budget vaststelt, lijkt het ons verstandig in onze begroting jaarlijks wel alvast een budget beschikbaar te maken. Dit op basis van bijv. ervaringscijfers van andere gemeenten. Dit voorkomt dat we elke keer situationeel op zoek moeten naar dekking en het belang van het uitvoeren van een referendum moeten afzetten tegen doelen waarvoor eerder budgetten beschikbaar zijn gesteld. Niet in de laatste plaats omdat het hier niet gaat om geringe kosten. Zo heeft bijvoorbeeld een referendum in Groningen en omgeving uit 2018 € 1,67 per inwoner gekost. Ter vergelijking: voor een normale verkiezing zijn wij als gemeente Enschede aan apparaatskosten en materiaal rond de € 800.000 kwijt. Voor een extra verkiezing naast bijv. een gemeenteraadsverkiezing is de gemeente rond de € 150.000 kwijt aan extra materiaalkosten.

*Tenslotte*
Graag geven wij in onze wensen en bedenkingen ook nog een paar suggesties mee voor het vervolg. Er zijn inmiddels gemeenten die hun referendumverordening aanzienlijk herzien. Daarnaast houdt Amsterdam succesvolle referenda door de focus van voor óf tegen te verschuiven richting alternatieven en compromis. Het gaat daarbij om meerkeuzereferenda, waarin ook burgerlijke tegenvoorstellen en compromisvorming tussen initiatiefnemers en raad mogelijk worden gemaakt. Graag zien wij dat uw Raad ook deze in de bespreking van het initiatiefvoorstel betrekt.

Wanneer uw Raad het nodig acht om voor specifieke onderwerpen onze eigen Enschedese inwoners een stem te geven en burgerparticipatie te bevorderen, laten we dan in gezamenlijkheid kijken of we meer kunnen doen op basis van onze geldende participatieverordening bijv. door raadplegingstrajecten in te zetten met ondersteuning van het gemeentelijke participatieteam. Ook kan Stem van Enschede worden ingezet. Dit kan bij raadplegen op initiatief van uw Raad of voor het faciliteren van inspraak op initiatief van inwoners. Uw raad heeft hierover eerder uitspraken gedaan. Dit online platform zou uw Raad ook kunnen inzetten om de behoefte aan referenda te peilen alvorens nu al vervolgstappen te zetten op grond van voorliggend initiatiefvoorstel.

Wij gaan ervan uit dat met het naar voren brengen van onze wensen en bedenkingen, uw Raad over voldoende informatie beschikt voor behandeling van het onderhavig initiatiefvoorstel. Het uiteindelijke oordeel over het voorstel laten wij graag aan uw Raad.

Hoogachtend,

Burgemeester en Wethouders van Enschede,
de loco-Secretaris, de Burgemeester,

(E.A. Smit) (R.W. Bleker)